

Utbildningsdepartementet

u.remissvar@regeringskansliet.se / u.gv.remissvar@regeringskansliet.se

Dnr: U2025/02404

2026-02-10

Bris yttrande över promemorian "Kriminalvårdens skolverksamhet för barn och unga"

Bris yttrande utgår från barnkonventionen och FN:s barnrättskommittés allmänna kommentarer, här särskilt nummer 24 om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet, samt barnrättskommitténs rekommendationer till Sverige. Yttrandet bygger vidare på en barnsyn som utgår från att barns rättigheter är okränkbara och gäller lika för alla barn.

Bris ställningstagande

Bris **tillstyrker** förslaget om att utbildningen för barn och unga i kriminalvårdsanstalt, med nödvändiga avvikelser ska motsvara den utbildning som ges inom skolväsendet.

Bris **tillstyrker**, med reservation, att fjärrundervisning får användas för viss undervisning under vissa förutsättningar.

Bris **avstyrker** förslaget om att eleverna inte ska ha rätt till modersmålsundervisning inom Kriminalvården.

Bris **tillstyrker** förslaget gällande särskild reglering kring läsår och skolarbetets förläggning.

Bris **tillstyrker** förslagen som stärker rätten till utbildning för barn intagna i häkte.

Bris **ifrågasätter** hur det föreslagna datumet för ikraftträdande förhåller sig till ikraftträdandet för fängelsereformen samt för straffbarhetsåldern.

Bakgrund

I utredningen SOU 2023:44 "En översyn av reglering om frihetsberövande påföljder för unga" föreslås att Kriminalvården ska ta över ansvaret för verkställigheten av frihetsberövande påföljder för barn 15–17 år. I början av 2025 presenterades vidare en utredning, SOU 2025:11 "Straffbarhetsåldern", som föreslog att straffbarhetsåldern ska sänkas till 14 år för vissa allvarliga brott. Trots massiv kritik mot det förslaget valde regeringen och Sverigedemokraterna i september 2025 att lägga fram ett än mer långtgående förslag om att straffbarhetsåldern ska sänkas till 13 år.¹ I november 2025 la

¹ Se Utkast till lagrådsremiss "Sänkt straffbarhetsålder för vissa allvarliga brott".

regeringen vidare fram en lagrådsremiss som föreslår att Kriminalvårdens ansvar att ta över ansvaret för verkställighet av frihetsberövande påföljder även ska omfatta barn 13–14 år.² Eftersom de barn som nu avses i stor utsträckning är skolpliktiga och har rätt till utbildning har de ovan angivna reformerna föranlett behov av att se över barns rätt till skolgång inom Kriminalvårdens regi.

Med anledning av de reformförslag som föranlett den nu aktuella promemorian vill Bris inledningsvis understryka följande. Bris ställer sig emot en sänkt straffbarhetsålder. En sådan åtgärd kommer inte leda till minskad kriminalitet bland barn, tvärtom riskerar förslaget att få motsatt effekt. Därtill innebär förslaget en grundläggande förskjutning i synen på barn och står i strid med Sveriges internationella åtaganden gällande barns rättigheter. Bris ställer sig även emot förslaget om att Kriminalvården ska ta över verkställigheten för barn, 13–17 år, som döms till en frihetsberövande påföljd. Kriminalvården saknar såväl tillräcklig kompetens som kapacitet för att ansvara för verkställigheten för dömda barn. Detta ska särskilt ses i ljuset av det mycket ansträngda läge som Kriminalvården befinner sig i, inte minst när det gäller platsbrist och personalresurser. Myndigheten själv menar att detta är omständigheter som har stora negativa effekter på den befintliga verksamheten.³ Bris ser med oro på vad detta kommer att få för konsekvenser för de barn som nu föreslås dömas till fängelse under Kriminalvårdens regi. Kriminalvården har även gett uttryck för att de inte är rustade för att ta över ansvaret för unga lagöverträdare och de ställer sig emot förslaget att så unga barn som 13 år ska kunna dömas till fängelse.⁴ Särskilt stor oro känner Bris inför hur barns rätt till utbildning, men även vård och behandling ska tillgodoses i fängelset. Det är med dessa utgångspunkter som Bris yttrar sig över den nu aktuella promemorian.

Innan förslagen kommenteras i sak vill Bris även understryka att det är anmärkningsvärt att en så central fråga som frihetsberövade barns rätt till utbildning inte har beretts på ett tillräckligt sätt. I mars 2025 tillsattes ett uppdrag att utreda Kriminalvårdens skolverksamhet för barn, med redovisnings tid till december 2025. Uppdraget utgick då från målgruppen barn 15–17 år.⁵ Något tilläggsuppdrag med sikte på barn 13–14 har inte getts. Det innebär att frågan om 15–17 åringars skolgång i fängelse har utretts under en så kort tid som 9 månader och att skolgången för barn 13–14 överhuvudtaget inte har utretts särskilt. Detta menar Bris är högst anmärkningsvärt.

Bris övergripande synpunkter

² Se Lagrådsremiss ”Frihetsberövande påföljder för barn och unga.

³ Se bland annat Kriminalvårdens kapacitetsrapport 2024–2033, Kriminalvårdens uppskattning gällande platser och beläggning i anstalt från 2025.

⁴ Se [Kriminalvården: Nej till fängelse för 13-åringar | SVT Nyheter](#), samt Kriminalvårdens remissvar över utkast till lagrådsremiss ”Sänkt straffbarhetsålder för vissa allvarliga brott”.

⁵ Se Ju2025/00631.

Barns rätt till en likvärdig utbildning utgör en av grundpelarna i barnrätten. Det råder också konsensus kring att en avklarad skolgång utgör en av de främsta skyddsfaktorerna för att inte hamna i, eller kunna lämna kriminalitet. Kriminalvården har själva identifierat skolverksamheten som ett av de mest prioriterade områdena i det förändringsarbete myndigheten nu står inför. Viktigt att ha med sig är vidare att de barn som Kriminalvården nu ska ansvara för oftare än andra barn kommer från utmanande socioekonomiska förhållanden och har svaga studieförutsättningar bakom sig. Detta menar Bris med tydlighet synliggör vikten av att Kriminalvården kan tillhandahålla en kvalitativ utbildning med utrymme för individuell anpassning efter barnens behov.

Mot den bakgrunden ser Bris det som positivt att utredningen i sitt arbete tycks ha strävat efter att göra så få avvikelser från skollagen som möjligt. Bris ser dock ändå en risk för att de förslag som nu presenteras till viss del innebär att frihetsberövade barn och ungas rätt till utbildning äventyras, inte minst när det gäller tillgången till gymnasieutbildning.

Över lag anser Bris det vara problematiskt att förslagen i stor utsträckning utgår från Kriminalvårdens verksamhetsförutsättningar i stället för barn och ungas behov. Bris hade genomgående velat se en tydligare barnrättsprövning av förslagen samt att barnets bästa hade getts en mer framträdande plats i utredningen.

Bris kommentarer över promemorians förslag i valda delar

7.2 Utbildningen för barn och unga intagna i kriminalvårdsanstalt ska med nödvändiga avvikelser motsvara den utbildning som ges inom skolväsendet.

Bris anser som utgångspunkt att det är bra att förslaget tydliggör att utbildningen för frihetsberövade barn som huvudregel ska vara densamma som för andra barn. Att nödvändiga avvikelser får göras menar Bris dock öppnar upp för ett tolkningsutrymme som kan äventyra barns rätt till utbildning. Enligt Bris måste det tydliggöras vilka omständigheter som kan föranleda behov av nödvändiga avvikelser, hur bedömningen av vad som är nödvändigt ska göras och vem som har mandat att fatta ett sådant beslut. Här ser Bris vidare att det finns behov av ett nationellt bedömningsinstrument för att det inte ska uppstå alltför stora skillnader mellan anstalterna. Bris hade även önskat att det tydligare framgick att behovet av avvikelser primärt ska utgå från barnets behov och bästa snarare än Kriminalvårdens förutsättningar.

7.3.4 Fjärrundervisning ska i begränsad utsträckning få användas i utbildning som motsvarar grundskola, anpassad grundskola eller specialskolan

Det finns en stark presumtion om att grundskoleutbildningen ska ges barn genom närundervisning, vilket bygger på att det anses vara vad som bäst gynnar en god skolgång. Forskning visar att närundervisning gynnar såväl elevers lärande, studiemotivation, likvärdighet och tillgången till viktiga relationer. Det anses skapa bättre förutsättningar för skolan att fullgöra sitt breda uppdrag att stötta barn och unga på fler

plan än kunskapsmässig.⁶ Det har särskilt konstaterats att elevernas relation till sin lärare är en av de starkaste faktorerna för en god skolframgång.⁷

Vidare finns en rad studier som visar att såväl fjärr- som distansundervisning ger sämre förutsättningar för en god skolgång. Studierna visar bland annat att det medför tydliga kunskapstapp, minskad motivation, ökad känsla av ensamhet hos eleverna och försvårande av inläring.⁸ Studierna visade vidare att barn som har haft längre perioder av distansundervisning uppvisade försämrade psykisk hälsa. De visade även att de negativa effekterna av distansundervisningen var störst för elever från socioekonomiskt utsatta områden och elever med svaga studieförutsättningar, där skolans kompensatoriska uppdrag anses vara särskilt stort.⁹ Som en rapport från Brottsförebyggande visar lever barn som begår allvarlig brottslighet i stor utsträckning under sämre socioekonomiska förhållanden.¹⁰ Det är vanligt förekommande att de själva har varit utsatta för våld eller försummelse och bär på en särskild sårbarhet, vilket även är något som kan kännas igen från barns samtal till Bris.¹¹

Mot bakgrund av ovanstående ser Bris det som positivt att utredningen med tydlighet framhåller att närundervisning ska vara utgångspunkten för elever inom Kriminalvården. Bris ser det vidare som positivt det uttryckligen framgår att fjärrundervisning aldrig får ske i kärnämnen.

Samtidigt öppnar förslaget upp för att viss undervisning kommer att tillåtas genom fjärrundervisning under vissa förutsättningar. Bris kan se att utredningens krav på lärarlegitimation och behörighet, som är bra, kan göra att det är svårt att i vissa ämnen hitta en lärare som kan vara på plats hos Kriminalvården. I det skedet kan det vara försvarbart att undervisning, som annars skulle ha uteblivit, ges via fjärrundervisning. Bris anser därför att den delen av undantagsbestämmelsen kan vara försvarbar. Av promemoria framgår att det ska göras ett gediget arbete för att hitta en lämplig lärare. För att undvika godtyckliga bedömningar som mynnar ut i att det inte anses finna lämpliga lärare att tillgå menar Bris att det behöver tydliggöras vilka krav som ställs på eftersökandet.

⁶ Se bl.a. "Framgång i undervisningen - En sammanställning av forskningsresultat som stöd för granskning på vetenskaplig grund i skolan", Skolinspektionen, 2010.

⁷ Se Hattie, *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement* (2009/2017).

⁸ Se bl.a. OECD, *The State of School Education: One Year into the COVID Pandemic* (2021), Skolverket, *Skolans arbete under coronapandemin – erfarenheter och lärdomar* (2021) och *Gymnasieelevers erfarenheter av distansundervisning under pandemin* (2021). Se även Bris årsrapport, "Första året med pandemin – om barns mående och utsatthet", 2021:1

⁹ Se Folkhälsomyndigheten *Barn och ungas mående under covid-19-pandemin* (2022), OECD, *The State of School Education: One Year into the COVID Pandemic* (2021), Skolverket, *Skolans arbete under coronapandemin – erfarenheter och lärdomar* (2021).

¹⁰ Se bl.a. Brottsförebyggande rådets rapporter "Barn under 15 år som begår allvarliga brott", 2025:11 samt "Barn och unga i kriminella nätverk", 2023:13.

¹¹ Se Barnrapporten, 2025, s. 46-65.

Bris ställer sig frågande till att fjärrundervisning ska tillåtas på grund av Kriminalvårdens organisatoriska förutsättningar. Ett sådant undantag menar Bris riskerar medföra att Kriminalvården, som är en ansatt myndighet, inte fullt ut kommer eftersträva att tillgodose rätten till närundervisning med motivering att det skulle innebära organisatoriska svårigheter för dem. Något Bris ser riskerar gå ut över eleverna. Som tidigare lyfts måste elevernas tillgång till undervisning i första hand utgå från rätten till utbildning och inte utifrån Kriminalvårdens verksamhetsförutsättningar. Bris kan därför inte tillstyrka den delen av undantagsbestämmelsen kring när fjärrundervisning får ske.

Bris ser det som positivt att utredningens förslag innebär att distansundervisning inte får tillåtas för utbildning motsvarande grundskola, anpassad grundskola eller specialskolan.

7.3.6 Särskilt om rätten till modersmålsundervisning

Enligt promemorian har Kriminalvården gett uttryck för att de, på grund av säkerhetsaspekter, inte kommer ha möjligt att erbjuda elever modersmålsundervisning. Det lämnas ingen närmare förklaring på vilket sätt säkerheten utgör ett hinder mot sådan undervisning. Mot bakgrund av Kriminalvårdens bedömning föreslår utredningen att Kriminalvården inte ska behöva erbjuda undervisning i modersmål, med undantag för de nationella minoritetsspråken. Bris ifrågasätter varför modersmålsundervisning skulle äventyra säkerheten i högre utsträckning än andra ämnen. Bris ställer sig emot förslaget och menar att det innebär en inskränkning av barns rätt till språk, kultur och utbildning.¹²

7.3.10 Särskild reglering kring läsår och skolarbetes förläggning

Som utredningen pekar på kommer barn påbörja verkställigheten av sitt fängelsestraff löpande under hela året, av den anledningen menar Bris att det måste finnas en flexibilitet kring när studier kan påbörjas. Det vore till exempel beklagligt om ett barn som påbörjar sin verkställighet i juni inte får utbildningsinsatser förrän i slutet av augusti. Bris delar därför utredningens bedömning om att utbildning inom Kriminalvården måste kunna erbjudas barn året om.

7.3.12 Stöd och elevhälsa

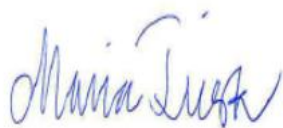
Bris ser positivt på att utredningen framhåller vikten av stöd och välkomnar förslaget om att barn inom Kriminalvården ska erbjuda samma tillgång till stöd och elevhälsa som andra barn. Givet att barn som döms för allvarlig brottslighet som regel har sämre hälsa och en ökad sårbarhet blir detta en viktig del under verkställigheten. Bris ser även att det finns ett direkt samband mellan tillgången till stöd och möjligheten att tillgodogöra sig sin utbildning. Utifrån förslaget i promemorian är det inte helt klart hur det är tänkt att stödet och elevhälsan ska organiseras. Detta menar Bris behöver tydliggöras för att synliggöra vem som ansvarar för vad och på så sätt undvika att barn hamnar mellan stolarna.

¹² Se barnkonventionen artikel 2,3, 29 och 30.

8. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Bris ifrågasätter hur förslaget om ikraftträdande för förslagen i promemorian förhåller sig till ikraftträdandet för fängelsereformen och frågan om en sänkt straffbarhetsålder. De sistnämnda förslagen föreslås träda i kraft i juli 2026 medan bestämmelserna om Kriminalvårdens skolverksamhet föreslås träda i kraft först i mars 2027. Det innebär att den särskilt utformade utbildningen för barn inte kommer vara på plats när de första barnen påbörjar sin verkställighet. Detta ser Bris som en stor brist och osäkerhet. Enligt utredningen är detta, särskilt med beaktande av långa rättsprocesser, i realiteten inte ett problem. Bris tillbakavisar detta resonemang. Som konstaterats kommer Kriminalvårdens skolverksamhet att utgöra en central del av myndighetens nya uppdrag. Det är därför helt avgörande att alla förutsättningar för utbildningen är på plats innan myndigheten börjar ta emot barn. Att utredningen nu uppskattar att skolverksamheten kommer kunna vara på plats först i mars 2027 menar Bris talar med styrka för att fängelsereformen såväl som frågan om en sänkt straffbarhetsålder inte bör träda ikraft förrän barns rätt till utbildning inom Kriminalvården kan garanteras.

Föredragande i ärendet har varit Bris barnrättsjurist Julia Högberg.

Maria Frisk

Generalsekreterare